

1.	INLEIDING.....	2
2.	HERPETOLOGISCHE EVALUATIE.....	2
2.1.	Literatuurvoorbereiding.....	2
2.2.	Resultaat.....	2
3.	REISERVARINGEN.....	2
3.1.	Reisbureau.....	2
3.2.	Logies en voedsel.....	3
3.3.	Klimaat.....	3
3.4.	Vluchten.....	3
3.5.	Huurauto.....	3
3.6.	Gidsen.....	3
3.7.	Budget.....	3
4.	RESULTATEN VAN DE WAARNEMINGEN.....	4
4.1.	Amfibieën & reptielen.....	4
4.2.	Biometrische gegevens.....	4
4.3.	Vogels.....	4
4.4.	Zoogdieren.....	4
4.5.	GPS-Coördinaten.....	4
4.6.	Gebruikte afkortingen.....	4
5.	REISWEG.....	4
5.1.	Gevolgte route.....	4
5.2.	Dagjournaal.....	4
6.	BIOMETRISCHE GEGEVENS.....	13
6.1.	Amphibia.....	13
6.1.1.	Bufonidae.....	13
6.1.2.	Hylidae.....	13
6.1.3.	Ranidae.....	14
6.2.	Reptilia.....	14
6.2.1.	Testudinidae.....	14
6.2.2.	Gekkonidae.....	15
6.2.3.	Chamaeleonidae.....	17
6.2.4.	Agamidae.....	18
6.2.5.	Lacertidae.....	20
6.2.6.	Scincidae.....	23
6.2.7.	Typhlopidae.....	25
6.2.8.	Colubridae.....	25
6.2.9.	Atractaspidae.....	27
7.	FOTO'S.....	27
8.	LITERATUUR.....	28
9.	OVERZICHTSTABELLEN.....	30

1. INLEIDING.

Woestijengebieden liggen ons nauw aan het hart. Dus gaan we van 30 april tot 17 mei 2008 naar Jordanië. In 1980 zijn we hier in het najaar (van 6 tot 24 september) op ornithologische en herpetologische excursie geweest. Omdat we toen enkele interessante reptielsoorten gemist hebben, hopen we deze nu in het voorjaar te observeren.

Deelnemers aan deze reis zijn Anne-Mie De Schrijver, Werner Németh, Freddy Hordies en André Van Hecke. Volgens Professor Ahmad M. Disi, verbonden aan de Universiteit van Amman en gespecialiseerd in de Jordaanse herpetologie, is mei de beste periode om amfibieën en reptielen waar te nemen. Via e-mail hebben wij hem meermaals gecontacteerd en hij is bereid ons te ontmoeten (1) bij onze aankomst in Amman voor bijkomende informatie over de verschillende soorten amfibieën en reptielen en (2) op de laatste dag van dit verlof om onze determinaties op juistheid te controleren.

2. HERPETOLOGISCHE EVALUATIE.

2.1. Literatuurvoorbereiding.

Een bijkomend punt om naar Jordanië te gaan, is de recente publicatie van "Amphibians and Reptiles of the Hashemite Kingdom of Jordan" (Disi, 2001). Daarenboven krijgen we van Professor Disi - bij de kennismaking in Amman - zijn allernieuwste gids "The Herpetofauna of Jordan" (Disi, 2002).

Als voorbereiding op de reis wordt de herpetologische literatuur geraadpleegd, zoals opgegeven in punt 8.

Voor sommige soorten die ook in Europa voorkomen, hebben we de Nederlandse naam opgegeven. Waar deze niet wordt vermeld, wil dit zeggen dat er geen naam in het Nederlands bestaat.

Soms geven we voor de duidelijkheid in dit rapport een familienaam op: hagedissen van de familie "Acanthodactylus", noemen we Franjeteenhagedissen en gekko's van de familie "Ptyodactylus", noemen we Waaierteengekko's.

2.2. Resultaat.

We hebben 43 soorten amfibieën en reptielen kunnen waarnemen of 44% van de 97 soorten (Disi, 2002) die in Jordanië voorkomen. Wij hadden op 40 gehoopt, dus voor ons is deze reis een succes.

Sinds enkele jaren distilleren we uit de literatuur-voorbereiding een top-20 van soorten die we graag willen zien. Deze lijst is gebaseerd op voorkeuren van kleurpatroon, leefgedrag, zeldzaamheid, wijze van voortplanting, enz... Tijdens deze reis hebben we 11 soorten (55%) op onze top-20 lijst kunnen aanvinken.

Ten einde biometrische gegevens van lengte, gewicht, geslacht, enz... van amfibieën en reptielen te verzamelen voor dit rapport, staat Professor Disi toe om alle dieren te vangen. Deze toelating is geldig zowel binnen als buiten de vijf natuurreservaten, die wij hier gaan bezoeken.

Onze belangrijkste herpetologische waarneming is de gifslang *Atractaspis engaddensis*, die we in het Dana Nature Reserve aantreffen. Als we lezen (Disi, 2001) dat deze gifslang pas in 1995 als nieuw voor Jordanië ontdekt werd, zijn we bijzonder gelukkig dat we twee exemplaren in de hand kunnen bestuderen.

3. REISERVARINGEN.

3.1. Reisbureau.

Deze reis is - op basis van ons programma - georganiseerd door Naturreizen Tierra, Heidebergstraat 311, 3010 Leuven (www.tierra.be en e-mail info@tierra.be). We kunnen dit reisbureau voor Jordanië zeker aanbevelen.

3.2. Logies en voedsel.

De door Natuurreizen Tierra voorgestelde hotels zijn luxueus en zeer comfortabel (4 à 5 sterren). Feynan Eco Lodge (Dana Nature Reserve) en het Ajloun Guesthouse (Ajloun Woodland Reserve), kunnen wij zeker aanbevelen en zijn voor natuurliefhebbers een must.

Onze twee overnachtingen in een bedoeïenentent in het Captain's Desert Camp in de woestijn van Wadi Rum zijn een "belevenis". Er heerst een avontuurlijke sfeer en het eten is er goed. Spijtig dat de hygiëne ondermaats is en Wc's & douches vuil en vies zijn.

Overal waar we logeren is ontbijt en diner inbegrepen, beiden in buffetvorm, van excellente kwaliteit en uiterst gevarieerd. Voor de lunch zorgen we zelf of bestellen we een lunchbox.

3.3. Klimaat.

Het heeft in Jordanië het voorbije jaar niet geregend en bijna alle wadi's (rivierbeddingen) staan droog. Tijdens ons verblijf is het einde lente. De temperaturen gaan van zelig (Dode Zee) tot warm (Dana Nature Reserve) en zelfs snikheet (Wadi Rum woestijn). Gedurende onze 18 dagen in Jordanië hebben we geen regen gehad. De zon komt op rond 5:30u en gaat onder rond 19:00u.

3.4. Vluchten.

Wij vliegen met Air France en hiervoor moeten we eerst per TGV naar Parijs (Aéroport Charles De Gaulle). De heenvlucht is overdag, de terugvlucht 's nachts. Alle vluchten zijn volledig gerespecteerd.

De TGV voor de terugkeer is hectisch, niet alleen qua gewijzigd perron, maar ook omdat onze koffers niet in de daartoe voorziene wagon kunnen en we deze mee in het reiscompartiment moeten nemen.

3.5. Huurauto.

Wij huren een minibusje en dit is zeer praktisch gelet op de nodige ruimte voor bagage, fotostatieven en rugzakken. Om het nog "comfortabeler" te maken, laten we het rijden over aan de Jordaanse chauffeur Adnan Elayan (ook besteld via Natuurreizen Tierra). Adnan heeft zich bijzonder ingezet en bijgedragen tot het succes van deze natuur-reis!

3.6. Gidsen.

Wij bezoeken in Jordanië de volgende gebieden (1) Dode Zee en omgeving Wadi Mujib Reserve, (2) Azraq Wetland Reserve, (3) Dana Nature Reserve, (4) Wadi Rum & Petra en (5) Ajloun Woodland Reserve. Voor de juiste ligging hiervan verwijzen wij naar onze foto-show op www.freanonherping.be.

In de reservaten is wandelen enkel toegelaten in bijzijn van een gids, die je moet betalen. Ze zijn allen zeer behulpzaam en laten toe om amfibieën en reptielen voor nadere studie te vangen. Hun herpetologische kennis is wel beperkt maar zij zijn geïnteresseerd en soms verrast van de soorten die wij in hun reservaat observeren.

3.7. Budget.

Deze reis kost 2.495 EUR per persoon.

Inclusief: economy vluchten Air France, verblijf in hotels en guesthouses op basis van tweepersoonskamers in half pension, vervoer in airco mini busje (model 2007) met Engelstalige chauffeur, entreegeld en gidskost in de reservaten.

Exclusief: lunches, visum, luchthaventaks, reisverzekering en persoonlijke uitgaven.

4. RESULTATEN VAN DE WAARNEMINGEN.

4.1. Amfibieën & reptielen.

Het resultaat van onze herpetologische waarnemingen wordt in dit rapport gedetailleerd als volgt:

Tabel 1. Top-20 lijst.

Tabel 2. Waarnemingen per gebied & per datum.

Tabel 3. Wijze van waarnemen & aantallen per soort.

Tabel 4. Aantal soorten & aantal dieren.

4.2. Biometrische gegevens.

Waar mogelijk en verantwoord worden amfibieën en reptielen gevangen voor het inwinnen van biometrische gegevens van lichaamslengte, gewicht, geslacht, enz. In punt 6 wordt per soort een overzicht gegeven met toevoeging van een korte bespreking. Waar literatuurgegevens worden toegevoegd zijn deze afkomstig van Disi (2001, 2002) tenzij anders vermeld.

4.3. Vogels.

Er wordt geen tabel gemaakt van de waargenomen vogelsoorten.

4.4. Zoogdieren.

Er wordt geen tabel gemaakt van de waargenomen zoogdiersoorten.

4.5. GPS-coördinaten.

Tijdens de reis noteren wij met een GPS-toestel Garmin 60Cx de coördinaten van onze herpetologische vindplaatsen in WGS 84 en in uren, minuten en seconden.

In tabel 5 worden de GPS-coördinaten per soort opgegeven.

4.6. Gebruikte afkortingen.

In tabel 6 geven we een overzicht (met vertaling in het Engels) van de gebruikte afkortingen in punt 6. "Biometrische gegevens".

5. REISWEG.

5.1. Algemeen overzicht.

Met tabel 7 geven we een dagelijks beschrijving van de route.

5.2. Dagjournaal van de reis met herpetologische soortvermelding.

Woensdag 30 april 2008.

We rijden met de trein naar Brussel-Zuid, want op de E19 is het 's morgens al file vanaf Rumst. Om 7:00u staan Freddy en André in het station van Kontich. Voor 5,50 EUR sporen we naar Brussel-Zuid, waar we een uurtje later aankomen en worden opgewacht door onze reisgezellen Anne-Mie & Werner. Om 9:00u gaat de balie van Air France open en op vertoon van onze reispassen krijgen we zowel onze TGV-tickets naar Parijs als de vluchttickets Parijs-Amman.

Om 10:21u vertrekt de TGV en na 1u15min arriveren we in de luchthaven Charles De Gaulle. Om 12:00u checken we onze bagage in en alles verloopt rustig en zonder problemen. Het wachten aan de vertrek-gate brengen we door al pratend over wat we aan natuur en soorten hopen waar te nemen in Jordanië.

Om 14:03u stijgen we op in een Boeing A320 voor een vlucht van 4u10min en we krijgen vlug een lekkere lunch van pasta met zalm.

Op het voorziene tijdstip van 19:10u landen we in Amman. In de luchthaven worden we opgewacht door de vertegenwoordiger van Dakkak Tours. We kopen onze visa (10 J\$ /persoon - 1J\$=ong. 1 EUR) en een kwartier

later zijn we met de bagage aan de uitgang, waar we kennis maken met Adnan, onze chauffeur voor de komende 18 dagen. Na een half uur arriveren we in Hotel Radisson SAS. Hier regelt Adnan een vlotte incheck. Om 20:00u gaan we van een lekker buffet genieten met alles erop en eraan.

Op de kamer stellen we orde op zaken, nemen een douche en gaan om middernacht slapen.

Donderdag 1 mei 2008.

We genieten van een zalige nachtrust in dit luxe hotel. We staan op om 6:30u, douchen, maken verslag van de vorige dag en gaan ontbijten. Om 9:00u hebben we met Adnan een briefing over het doel van onze reis en wat we aan wederzijdse afspraken willen maken. Hij is een toffe en aangename gids voor deze reis.

Deze voormiddag staat de ontmoeting op het programma met Professor Disi, als herpetoloog verbonden aan de Universiteit van Amman. Om 10:10u verschijnt er in de hal een rondkijkende man met een herpetologisch boek in de hand... ja, onmiskenbaar onze professor. Het gesprek verloopt positief en we bekomen alle medewerking van hem: we mogen zelfs in de natuureservaten amfibieën en reptielen vangen om biometrische gegevens te verzamelen. Wanneer er problemen zouden zijn, mogen we hem opbellen. Na dit voor ons waardevol gesprek, nodigt hij ons uit om naar zijn laboratorium op de universiteit te gaan. Er is bij hem een zeldzame gifslang (*Micrelaps muelleri*) binnen gebracht en we mogen deze fotograferen. In zijn diepvriezer zitten er nog allerlei soorten reptielen, die we alle in de hand mogen bekijken. We nemen afscheid om 12:30u en de professor benadrukt dat hij ons graag de laatste dag opnieuw wil ontmoeten. Zo kan hij kennis nemen van onze waarnemingen en de determinaties controleren op juistheid.

Om 14:00u verwittigen we Adnan om ons te komen ophalen en vertrekken we richting Dode Zee. Onderweg gaan we fast food eten in een Biggly Wiggly (genre Mc Donald's). Het is amper 40km rijden om ons Hotel Mövenpick Resort Dead Sea te bereiken. Bij aankomst blijkt dat de kamer nog niet in orde is. Als we echter bereid zijn een uur te wachten, krijgen we een upgrade naar een kamer met meer luxe, een groot terras en rechtstreeks uitzicht op de Dode Zee. In afwachting daarvan gaan we wandelen in de schitterende tuinen van dit hotelcomplex en in een kunstmatig aangelegd riviertje observeren we meerdere Oostelijke meerkikkers *Rana bedriagae*. Om 16:00u kunnen we op de kamer. Na het uitpakken van de bagage gaan we "drijven" in de 400m onder de zeespiegel gelegen Dode Zee. En inderdaad: je wordt door het hoge zoutgehalte opwaarts geduwd. Op je buik zwemmen gaat niet want je krijgt je voeten niet onder water: dus het is peddelen met de handen. De temperatuur van het water is een zalige 26°. Dagtemperatuur is vandaag 37°C in de schaduw.

Om 18:40u gaan we de zonsondergang boven de Dode Zee fotograferen en filmen.

Na het diner horen we tijdens de wandeling naar de kamer - in het riviertje van het hotel - de roep van de Groene pad *Bufo viridis*. We verwachten hier ook gekko's en we gaan de muren afspeuren. En ja, we zien (1) de Europese tijtjak *Hemidactylus t. turcicus* en horen ook meerdere exemplaren roepen en (2) de Naaktvingergekko *Cyrtopodion scabrum*. Op de kamer maken we verslag, genieten van een prachtige sterrenhemel en pas na middernacht gaan we slapen.

Vrijdag 2 mei 2008.

Om 6:00u staan we vermoeid op: aan de nabijgelegen swimming pool ging een feest door met een nogal luide discobar tot in de vroege uurtjes. Maar dat is vlug vergeten als we uitgebreid gaan ontbijten aan een buffet om u tegen te zeggen. Buiten is het al 24°C. Om 8:10u arriveert Adnan (want die gaat 's avonds steeds thuis slapen in Amman) en vertrekken we om ons eerste natuureservaat te bezoeken, nl. Wadi Mujib Reserve. Maar op

onze vraag om onderweg brood, beleg en water te kopen, blijkt dat we eerst 32km moeten terugrijden naar Amman.

Wanneer we ons aanmelden aan de receptie van Wadi Mujib, ontstaat er tumult omdat we niet zijn geboekt voor de wandeling (want je mag het reservaat alleen betreden met een gids). We kunnen ook geen nieuwe gids bestellen, want ze zijn allen gereserveerd tot het einde van de volgende week. Er is dus geen ontkomen aan en we bellen met de noodlijn om Naturreizen Tierra hiervan te verwittigen. Uiteindelijk achterhalen zij dat onze reservatie gecancelled is ten voordele van een groep van 40 personen!?!

We vertrekken hier dan maar en gaan op zoek naar een geschikte habitat in de omgeving. We vinden een wadi met een bijna uitgedroogd, traag stromend beekje... dat wekt onze interesse om dit te gaan onderzoeken. En inderdaad ... we maken kennis met de Levant boomkikker *Hyla savignyi*. De wandeling levert verder niets op en om 12:00u zijn we terug aan het busje en gaan we op zoek naar een schaduwrijk plekje voor de picknick. De lunch bestaat uit smeerkaas en door Adnan vers geplukte tomaten. Ondertussen vernemen we van hem dat - ter vervanging van ons tweede bezoek morgen aan Wadi Mujib - Touroperator Dakkak een bezoek voorstelt aan het Azraq Wetland Reserve. Dit natuurrezervaat ligt in volle woestijn, het is ongeveer 3 uur rijden (zonder onze gebruikelijke zoekstops), maar we reageren positief op dit voorstel.

De verdere namiddag brengen we door in ons luxe hotel met zwemmen in de Dode Zee en siësta.

Om 19:30u gaan we in het restaurant dineren bij een zalige buitentemperatuur. Om 21:30u zijn we op de kamer, maken verslag en gaan slapen.

Zaterdag 3 mei 2008.

Om 5:30u staan we op voor een tijdig vertrek naar het Azraq Wetland Reserve. Adnan arriveert pas om 7:45u omdat er op de snelweg een zwaar verkeersongeval is gebeurd en hij hierdoor werd opgehouden.

Bij een eerste zoekstop even buiten Amman, vangen we een jonge Hardoen *Laudakia stellio ssp.* die uitgebreid wordt bestudeerd, gefotografeerd en gefilmd. Omdat we veel tijd aan de foto-sessie besteden, kunnen we onderweg geen stops meer houden. We rijden rechtstreeks door tot in Azraq, waar we rond 11:00u aankomen. We doen eerst nog inkopen en rijden naar het reservaat. Hier is het zeer druk omdat er blijkbaar schoolreizen georganiseerd zijn en zelfs een nichtje van de president is hier.

De tocht doorheen het bijna uitgedroogde reservaat levert enkel watervogels op. Het is pas op het einde van de wandeling dat we onze enige reptielobservatie kunnen noteren, nl. een volwassen Dobbelsteenslang *Natrix t. tessellata*. Wanneer we dit aan de receptie melden, wordt dit zo op prijs gesteld dat een medewerker ons spontaan informatie geeft over het kweekprogramma van een zeldzaam endemisch visje, nl. de Killy fish.

Om 13:00u vertrekken we richting Quseir Amra. Tijdens een spontane stop van de Adnan om een chauffeur met panne te helpen, verkennen we de omgeving en vangen een woestijnhagedis *Mesalina brevirostris*. In Quseir Amra betalen we ons inkomgeld om het woestijnkasteel te bezoeken. En onmiddellijk voorbij de receptie vinden we onder een steen een drachtig wijfje Dunvingergekko *Stenodactylus grandiceps* en iets later de gekko *Bunopus tuberculatus*.

Het is ondertussen 15:45u en we keren terug naar ons Hotel Mövenpick aan de Dode Zee. Hier aangekomen overleggen we met Adnan het uur van vertrek voor de volgende dag en gaan we "drijven" in de Dode Zee. Terug op de hotelkamer zien we op onze terrasvloer kleine uitwerpselen van een hagedis. We gaan op zoek tussen de houten balken van het terras en we zien drie Waaierteengekko's *Ptyodactylus guttatus*.

Om 19:00u gaan we dineren en het is genieten van een mooi gepresenteerd en lekker buffet. Op de terugweg naar de kamer observeren we in de tuin van het hotelcomplex meerdere Oostelijke meerkickers *Rana bedriagae* en op de muren Waaierteengekko *Ptyodactylus guttatus* en Europese tijtjak *Hemidactylus t.*

turcicus. Vervolgens brengen we nog de moed op om verslag te maken en gaan we tevreden over de dag om 23:00u slapen.

Zondag 4 mei 2008.

Vandaag gaan we naar onze tweede bestemming in Jordanië: het Dana Nature Reserve. Na het ontbijt vertrekken we om 8:45u voor een rit van 160 km. Onderweg houden we meerdere zoekstops maar slechts nabij As Safi leveren pas gemetamorfoseerde Groene padjes **Bufo viridis** een eerste herpetologische notitie op.

Om 13:00u zijn we aan de ingang van het natuurreservaat. Hier nemen we afscheid van Adnan en gaat de rit per 4x4 (voor ons is het eerder een oude, doorroeste en totaal versleten rammelbak). Anne-Mie heeft binnen een plaats en Freddy, Werner en André moeten rechtstaan in de "open achterbak". We hebben zo wel een goed uitzicht over het landschap en juist vóór de Feynan Eco Lodge zien we een Egyptische doornstaart-agame **Uromastix aegyptia microlepis** spurtend de weg oversteken en hij verdwijnt in een hol. Onze poging om hem uit te graven komt nu ongelegen voor de chauffeur. Hij sluit het hol af met stenen en zegt dat we later kunnen terugkeren. De Feynan Eco Lodge doet haar naam eer aan: de electriciteit wordt volledig bekomen van zonnepanelen; de kamers worden verlicht met kaarsen en zijn van alle comfort voorzien. En ja, na de check-in vertrekken we onmiddellijk naar het hol en proberen gedurende een uur de agame uit te graven, maar zonder succes.

In de namiddag maken we een korte wandeling in de nabijgelegen rivierbedding en dit levert drie Hardoenen **Laudakia stellio ssp.** op en de Waaierteengekko **Ptyodactylus guttatus**. In het bureel van de manager (want op de kamer is er geen stroom en hier wel) maken we uitgebreid verslag op de laptop, laden we de batterijen van onze foto toestellen en camera's op en houden we een siësta.

Om 20:00u gaan we dineren en het restaurant is volledig verlicht met kaarsjes, wat een bijzondere gezellige en avontuurlijke sfeer geeft. We plannen een avondwandeling in de omgeving en bij het verlaten van de Lodge observeren we op de muur van het gebouw een Europese tijtjak **Hemidactylus t. turcicus**. We vertrekken met de jeep naar een verlaten kopermijn, waar intensief zoeken een notitie oplevert van de gekko **Stenodactylus s. sthenodactylus**. De buit is dan wel mager maar het is voor ons een nieuw en eerder zeldzaam reptiel voor deze reis.

Wanneer we om 22:10u terug in de Lodge aankomen, is er tumult. We worden onmiddellijk geroepen omdat er een slang is gesignaleerd. Aan de achterkant van het gebouw staan er enkele medewerkers, die met een bamboestok een slang in bedwang houden: het is een gifslang want wanneer ze in de lederen vanghandschoenen bijt, zien we gifdruppeltjes. We schuiven het dier in onze speciale slangenbuis en op de kamer stellen we vast dat het een zeer zeldzame **Atractaspis engaddensis** is, die pas in 1995 als nieuwe gifslang in Jordanië ontdekt werd. Ja, wat een topper om de avond om 23:15u af te sluiten.

Maandag 5 mei 2008.

Om 5:45u zijn we al actief bezig met het inwinnen van de biometrische gegevens van de gevangen dieren van de vorige avond, gevolgd door de gebruikelijke foto-sessie. Na het ontbijt in open lucht op het terras van de Lodge, maken we kennis met onze gids Ahmad Al-Qawasmeh en bespreken we het dagprogramma: vandaag wordt het een 14km lange tocht naar het Dana Visitor Center waarbij we van 100m tot 1100m zullen stijgen.

Het 308km² groot reservaat is een mooi berglandschap. En ook de reptielen zijn hier aanwezig: we noteren de aanwezigheid van twee soorten: de Hardoen **Laudakia stellio ssp.** en de moeilijk te determineren Franje-teenhagedis **Acanthodactylus ophiodurus**. Rond 11:00u stelt de gids een theepauze voor: hij haalt uit zijn rugzak een waterketeltje, gaat hout sprokkelen en zet verse thee, die met wat suiker overheerlijk smaakt.

Hierna komen we tot de vaststelling dat we onze GPS ergens verloren zijn bij een gemaakte reptielnotitie. André en de gids gaan terug en we hebben geluk, want na korte tijd vinden we de GPS.

Tijdens de verdere snikhete namiddag zien we zonnende hardoenen **Laudakia stellio ssp.** en als kers op de taart de Sinaï-agame **Pseudotrapelus sinaitus**. Op Jordaanse reisfolders en posters wordt deze soort dikwijls afgebeeld: hij is de parel van de rots- en steenwoestijnen, omdat hij zich als een kameleon tot volledig azuurblauw kan verkleuren! Gelukkig kunnen we hem onmiddellijk op natuurlijke wijze fotograferen, want wanneer we hem benaderen voor een vangpoging, "verdwijnt" zijn blauwe kleur. Op het einde van de wandeling wordt de tocht zwaar omdat we bergop moeten en we zonder water vallen. Om 16:40u komen we vermoeid aan in het dorpje Dana en we gaan onmiddellijk water kopen. In het Dana Visitor Center bezoeken we de Nature-shop en rusten we uit. Gelukkig kunnen we met de auto terug naar Feynan, maar via de openbare (niet geasfalteerde) baan is dat een hele omweg: het wordt een vermoeiende rit van 2u50min.

Het is al donker als we om 20:35u aankomen in de Feynan Eco Lodge, maar we krijgen nog een uitgebreid diner bij kaarslicht. Om 22:45u gaan we slapen.

Dinsdag 6 mei 2008

De nachtrust heeft ons deugd gedaan. Het is buiten prachtig weer en we genieten in open lucht van een vegetarisch ontbijt. Onze gids stelt voor vandaag een bezoek voor aan de omgeving van de kopermijnen. We rijden met de pseudo-jeep tot aan de ingang van het gebied en gaan dan te voet verder. Het is ondertussen nog maar 9:00u en al snikheet. Maar het is genieten van de mooie steenwoestijn en we observeren vrij vlug twee gekende reptielsoorten, nl. de waaierteengekko **Ptyodactylus guttatus** en meerdere Franjeteenhagedissen **Acanthodactylus ophiodurus**. Ondanks het groot aantal stenen dat we hier omdraaien, vinden we enkel schorpioenen. Blijkbaar zitten de slangen hier overdag ergens anders ...

Wanneer we een gang van de kopermijn met de pillamp onderzoeken, botsen André en Freddy met hun hoofd tegen een laaghangende rots. Voor André is het niet zo erg, maar wel voor Freddy. Niet zozeer voor zijn hoofd, dat hij gelukkig kon beschermen met zijn hand, maar wel voor de "terugslag" in zijn rug! Ook Anne-Mie heeft hier een tegenslag omdat haar telelens door een val beschadigd is. We gaan terug en aan de auto aangekomen wijst Werner ons een Bleke woestijnagame **Trapelus pallidus agnetae** aan (een soort uit onze top-20).

Wanneer we rond 13:20u in de Lodge aankomen, wordt er ons toch nog een lunch aangeboden. De verdere namiddag wordt besteed aan verslag maken op de laptop, opladen van de batterijen van foto toestel, videocamera en gsm en aan siësta.

Na het diner gaan we een korte nachtwandeling maken in de nabijgelegen wadi en ongelooflijk maar waar: we vangen er opnieuw een **Atractaspis engaddensis**. Met de tweede vangst van een dergelijk zeldzame slang is de avond (en eigenlijk ook al deze reis) super geslaagd!

Woensdag 7 mei 2008.

Wanneer we om 6:00u opstaan is het absoluut niet goed met de rug van Freddy, maar toch beginnen we - na het ontbijt en bij ideaal ochtendlicht - aan een anderhalf uur durende film- en fotosessie van de gifslang.

Om 10:10u nemen we definitief afscheid van de Feynan Eco Lodge en worden we naar het "reception point" buiten het reservaat gebracht. Hier staat Adnan al te wachten vergezeld van Iyad abu Zeid, onze nieuwe gids voor de komende drie dagen in Petra. Dit nieuwe wereldwonder is de volgende bestemming van onze reis. Onderweg houden we enkele stops om van het unieke berglandschap te genieten. Wanneer we een "interessante wadi" voorbijrijden, vragen we om even te stoppen. En inderdaad we observeren de Berberskink **Eumeces schneideri ssp.** (één van onze top-20) en als nieuwe Hardoen **Laudakia stellio brachydactyla**.

Dan is het tijd voor een eerste archeologisch bezoek aan Little Petra, met een deskundige uitleg van onze gids. Na een eenvoudige lunch op een parking naast de snelweg, bereiken we om 14:50u het Crowne Plaza Hotel van Petra en ook hier is het weer alom luxe.

Aangezien we een wandeling willen maken vanaf het invallen van de duisternis, gaan we vroeg eten. Maar bij de start van de wandeling is de temperatuur sterk gedaald en begint het hevig te waaien. Bij dit weer verwachten we geen reptielactiviteit en we keren terug naar het hotel. En hier bijna aangekomen vangen we de hardoensoort **Laudakia stellio brachydactyla**.

Op de kamer maken we dagverslag en om 22:00u is het bedtime.

Donderdag 8 mei 2008.

Bij het opstaan voelt André dat er iets mis is met zijn darmen. Tijdens het ontbijt om 7:30u kan hij amper iets eten en vraagt aan de zaal-verantwoordelijke of hij twee broodjes met kaas van het ontbijtbuffet kan kopen, maar André krijgt ze gratis.

Om 8:30u zijn we in de lobby voor de afspraak met onze archeologische gids en gaan we één van de zeven nieuwe wereldwonderen bekijken. Hoewel het hier een drukte is van jewelste van toeristen, zijn de reptielen actief en absoluut niet schuw. Juist voorbij de ingang van het Petra-domein liggen een Hardoen **Laudakia stellio brachydactyla** en een Berberskink **Eumeces schneideri ssp.** te genieten van de ochtendzou en beiden laten zich "close" mooi filmen en fotograferen. Spijtig voor Werner die niet kan filmen, want zijn camera is defect. De voormiddag levert nog bijna de vangst op van een Berberskink **Eumeces schneideri ssp.** en wordt verder besteed aan wandelen en genieten van het imposante Petra (samen met een waterval aan archeologische uitleg van onze gids).

Om 13:00u gaan we lunchen. Daarna bezoeken we op aanwijzen van de gids een dicht begroeide wadi met vooral oleanderstruiken, waar we volgens hem kans maken op hagedissen en slangen. En inderdaad, deze uitgedroogde rivierbedding levert ons volgende soorten op: Zandrenslang **Psammophis schokari**, Kameleon **Chamaeleo chamaeleon recticrista** en Parelskink **Chalcides o. ocellatus**.

Om 16:45u arriveren we doodvermoeid aan ons Crowne Plaza Hotel. Na een verfrissende douche gaan we genieten van een voortreffelijk diner-buffet. We bespreken het programma voor de volgende dag: terug een bezoek aan Petra en de interessante wadi. Om 22:15u liggen we onder de lakens.

Vrijdag 9 mei 2008.

Bij het opstaan voelt André zich terug gezond. We ontbijten vlug en vertrekken onmiddellijk om bij goede lichtomstandigheden de vangsten van de vorige dag te fotograferen en uiteraard terug vrij te laten. Aangezien we het archeologische in Petra gisteren uitgebreid bekeken hebben, stappen we in één ruk door naar de bewuste wadi. Hier zijn we tot 11:00u bezig met filmen en fotograferen. Vervolgens gaan we verder in deze wadi wandelen met als resultaat: een Maskerdwergslang **Eirenis coronella** en opnieuw een Parelskink **Chalcides o. ocellatus**.

Op de terugweg 's namiddags zien we op een loodrechte rotswand een hagedis klimmen. We kunnen ze niet vangen maar wel mooi fotograferen: het is de endemische Petra-Hagedis **Lacerta kulzeri petraea**.

We arriveren om 15:15u aan het hotel en het verdere namiddag-programma bestaat uit zwemmen, douchen en verslag maken. Na het diner maken we op de laptop een foto-show van al onze waargenomen soorten. Wij hebben immers een afspraak met Professor Disi de dag voor ons vertrek om onze determinaties te laten bevestigen. Het is niet gemakkelijk kiezen uit ongeveer 600 foto's en pas om 23:10u zijn we tevreden over het resultaat en gaan we slapen.

Zaterdag 10 mei 2008.

Vandaag nemen we afscheid van Petra en gaan we richting zuiden naar de woestijn van Wadi Rum. Aangezien Adnan ons pas tegen 10:00u komt halen, gaan we na het ontbijt de heuvelruggen onmiddellijk achter ons hotel onderzoeken. En dit loont: we vangen een nieuwe Franjeteenhagedis **Acanthodactylus boskianus**. Het is geen gemakkelijke determinatie. Na het noteren van zijn biometrische gegevens en de fotosessie, laten we het dier vrij en gaan we terug naar ons hotel.

Hier blijkt dat Adnan al sinds 9:00u zit te wachten. De rit (zonder zoekstops) verloopt via een prachtig berglandschap en op het middaguur arriveren we aan het Captain's Desert Camp in Wadi Rum. Dit is een groot aaneengesloten tenten-complex, opgetrokken in bedoeïenenstijl. Spijtig dat het sanitaire blok zeer vuil en vies is. Maar we zijn hier voor natuur-observatie en dat belooft zeker de moeite te worden.

De voorziene 6u durende jeepdrive in de woestijn is voor vandaag niet meer haalbaar en wordt verschoven naar de volgende dag. Dat is maar best want het is ondertussen smoorheet. We verkennen de directe omgeving en noteren hier als eerste soort de Hardoen **Laudakia stellio brachydactyla**. De rest van de namiddag brengen we door in het tentenkamp. We ontmoeten de manager en vertellen dat we graag een avondrit willen maken in de directe omgeving voor nachtactieve (gif)slangen. Hij belooft hiervoor te zullen zorgen.

Na het diner vertrekken we om 20:10u met een taxi. Maar tegen alle verwachtingen in en ondanks de moeite van onze chauffeur, komen we zonder waarnemingen terug. Een korte inspectie van de muren van het toiletgebouw levert wel een Waaierteengekko **Ptyodactylus guttatus** op.

Om 22:30 gaan we slapen op zijn bedoeïens.

Zondag 11 mei 2008.

We hebben slecht geslapen, het muskietennet was te klein en muggen (vanwaar ze kwamen in deze woestijn weten we niet) hadden dus vrije toegang tot ons lichaam; verder constant blaffende honden, werken in het kamp aan het sanitair tot middernacht en "klagende" kamelen...

Het ontbijt-buffet is eenvoudig en om 8:10u starten we met de zes uur durende jeeptocht tussen de imposante bergen, woestijnen en duinen van Wadi Rum. Gedurende meerdere zoekstops vangen we de nieuwe Franjeteenhagedis **Acanthodactylus tilburyi**. Maar ook Anne-Mie en Werner hebben herpeto-succes: zij kunnen een Apothekerskink **Scincus scincus meccensis** vangen, die even bovengronds de omgeving komt verkennen. Deze soort leeft grotendeels in het woestijnzand en vandaar zijn meer passende Engelse naam "Sandfish" en Franse naam "Poisson de sable". Ondertussen hebben Freddy en André een jonge Sinai-agame **Pseudotrapelus sinaitus** weten te vangen (spijtig dat subadulte dieren nog niet de mooie azuurblauwe verkleuring hebben).

Om 12:30u verorberen we de inhoud van onze lunchbox. De verdere rit tot 15:45u levert geen nieuwe herpetologische notities op. Juist voor aankomst in het kamp rijdt onze chauffeur (bewust of niet) nog vast in een duin en moeten we hem helpen.

In het tentenkamp verfrissen we ons wat, houden siësta en maken verslag.

Om 20:00u dineren we bij een sfeervolle kaarsverlichting in het kamp. We kunnen niet nalaten om voor het slapen gaan nog even die toiletmuur te controleren en met succes: de gekko **Cyrtopodion scabrum** is actief maar het blijft bij een visuele observatie want vangen lukt ons niet.

Maandag 12 mei 2008.

Er is om 5:00u zo veel luidruchtige beweging in het kamp van vertrekkende toeristen, dat we vroeg wakker zijn. Na het ontbijt hebben we nog 2u beschikbaar alvorens Adnan ons komt ophalen voor de rit naar Ajloun. We gaan daarom de directe omgeving verkennen en controleren de zuidkant van een grote rotspartij. Hier hebben we geluk: we vangen een Waaierteengekko **Ptyodactylus h. hasselquistii** en een Franjeteenhagedis **Acanthodactylus schmidti**, zodat we onmiddellijk terugkeren naar het kamp voor het noteren van hun biometrische gegevens en voor een fotosessie.

Om 10:15u verlaten we definitief Captain's Desert Camp. Het wordt een lange rit via Aqaba en Wadi Araba met enkel één zoekstop en goed voor de Hardoen **Laudakia stellio ssp.**

We arriveren uiteindelijk om 18:00u aan onze laatste bestemming, het Ajloun Woodland Reserve. Aan de receptie van het Guesthouse vernemen we dat we in een tentenbungalow moeten slapen ipv in een stenen bungalow, wat niet overeenkomt met onze voucher. Maar alle stenen bungalows zijn tot eind volgende week gereserveerd. Ons aandringen bij de receptionist van het Guesthouse en telefonisch contact met Touroperator Dakkak, brengen geen aarde aan de dijk. Positief is dat na een telefoongesprek met Natuurreizen Tierra, zij voor ons twee hotelkamers willen reserveren in het nabijgelegen Jerash. Maar wanneer we beslissen om toch even de tentenbungalow te gaan bekijken, blijkt dit een degelijke houten constructie te zijn, met alleen de wanden en dak in tentzeil, met comfortabele bedden en zelfs met elektriciteit. Voor de gemeenschappelijke douches en sanitair moeten we wel naar het Guesthouse, maar deze zijn ultra proper: dus we blijven (en later zal blijken dat dit een goede beslissing was).

We pakken de koffers niet uit maar gaan vlug douchen om nog op tijd te zijn voor het diner op het dakterras van het Guesthouse. En we kunnen de avond herpetologisch interessant afsluiten: (1) op de muur van het sanitair gebouw is de Europese tijtjak **Hemidactylus t. turcicus** actief en (2) op de terugweg naar onze tent-bungalow zien we op een stapelmuurtje een nachttactieve Naaktvingergekko **Cyrtopodion kotschy orientalis**. Toch goed dat we voor dit logies gekozen hebben!

Dinsdag 13 mei 2008.

We zijn vroeg op om 5:45u om de koffers uit te pakken en orde op zaken te stellen, waarna we gaan ontbijten op het dakterras. Om 8:00u ontmoeten we onze gids en vertrekken we voor een zes uur durende wandeling in het Mediterrane biotoop van het Ajloun Woodland Reserve.

En dan blijkt het niet onze dag te zijn: een eerste tegenslag is het blokkeren van het filmcassetje van de camera van Freddy. Wel spijtig want we observeren Hardoen **Laudakia stellio ssp.**, Slangooghagedisje **Ophisops elegans**, Libanon-hagedis **Lacerta laevis** en Hagedisslang **Malpolon monspessulanus insignitus**.

En op het middaguur slaat het noodlot toe wanneer André (enigszins achterop gebleven) een verkeerde start neemt door met alle kracht "af te zetten" op het rechterbeen wanneer Werner roept dat hij een grote slang heeft gezien. André schreeuwt het uit van pijn in de rechterkuit. Met stretchen gaat het niet over en hij valt bijna in zwijm. De gids roept telefonisch hulp in. Een half uur later komt de manager van het Guesthouse aangereden met zijn 4x4 en wordt André naar een nabijgelegen hospitaal gebracht. Hier krijgt hij een VIP behandeling, men brengt een rolstoel en er komen onmiddellijk twee dokters voor nader onderzoek. Er blijkt niets gebroken en volgens de artsen is het een aanhoudende kramp. André krijgt een injectie en medicatie voorgeschreven. Maar met de brandende pijn die hij nog steeds heeft, is het volgens ons een verkeerde diagnose. Na telefonisch contact met zijn Belgische huisarts, is het wel een ernstige spiërscheur in de kuit.

De rest van de namiddag brengen we door aan de tent-bungalow en André gaat slapen. Dan blijkt nogmaals de Jordaanse gastvrijheid wanneer het diner voor André (en Freddy) wordt geserveerd aan de bungalow, op meer dan 100m van het restaurant. Hierna maakt Freddy nog een korte avondwandeling en gaat de verslaggever om 21:00u slapen.

Woensdag 14 mei 2008.

Bij het opstaan, merkt André dat de pijn in de kuit verminderd is. Hij probeert voorzichtig met zijn wandelstok te gaan douchen (wat lukt) maar met alertheid voor de herpetofauna: op weg naar het sanitaire blok observeren we de Libanon-hagedis **Lacerta laevis**.

Omdat Freddy's camera (en die van Werner) nu kapot is, gaan we na het ontbijt in Irbid (per taxi) een nieuwe kopen. En inderdaad zelfs in Jordanië vinden we een degelijke maar wel dure Panasonic camera.

Om 12:30u zijn we terug in het Guesthouse en anderhalf uur later komen Anne-Mie en Werner aan van de geplande wandeling met gids. Zij hebben twee nieuwe soorten gezien: de Moorse landschildpad **Testudo graeca terrestris** en de Gestreepte mabuya **Mabuya vittata**.

Na de lunch (opnieuw geserveerd aan de bungalow) blijft André rusten aan de bungalow en gaat Freddy met de reisgezellen en de gids op stap in de directe omgeving. En dan blijkt overduidelijk de soortenrijkdom aan reptielen van dit vochtig Mediterraan gebied: Slangooghagedisje **Ophisops elegans**, Libanon-hagedis **Lacerta laevis**, Naaktvingergekko **Cyrtopodion kotschy orientalis**, Slanke wormslang **Typhlops vermicularis**, Gevlekte toornslang **Coluber nummifer**, Hardoen **Laudakia stellio ssp.** en Slangenoogskink **Ablepharus rueppellii festae**.

Na het diner zien we nog een Europese tijtjak **Hemidactylus t. turcicus** op de muur van het Guesthouse, bespreken we het programma voor de volgende dag en gaan we vroeg slapen.

Donderdag 15 mei 2008.

Bij het opstaan hebben we de indruk dat het gaat regenen, maar vrij snel trek die blauwe Jordaanse hemel open. Op weg naar het ontbijt op het dakterras zien we op de muur (naast een plaat met gedenkschrift) aan de inkom van het Guesthouse, een gekko uit onze top-20, nl. **Ptyodactylus puiseuxi**. Na een aanvalsplan en dank zij de medewerking van Anne-Mie en Werner wordt de gekko als 40^e soort van deze reis gevangen.

Na het ontbijt gaan Freddy, Anne-Mie en Werner met de gids een nieuwe wandelroute verkennen en zij observeren: Slangooghagedis **Ophisops elegans**, Libanon-hagedis **Lacerta laevis**, Hardoen **Laudakia stellio ssp.**, Slangenoogskink **Ablepharus rueppellii festae**, Gestreepte mabuya **Mabuya vittata**, Waaierteengekko **Ptyodactylus puiseuxi** en de Smaragdhagedis **Lacerta media israelica**.

André blijft in een bureel van het Guesthouse voor de afwerking op de laptop van de foto-show voor Professor Disi. Als blijkt dat de manager en gidsen van dit reservaat er ook in geïnteresseerd zijn, krijgen zij kopie van de foto's. Maar André wordt vrij snel onderbroken in dit fotowerk: hij wordt gevraagd om voor een bezoekende klas uitleg te geven over het leefgedrag van amfibieën en reptielen. In plaats van een algemene korte voordracht, mogen de studenten zelf vragen stellen en dit wordt een succes. Gedurende twee uur worden de vragen in het Arabisch door een medewerker van het reservaat naar het Engels vertaald en vice versa voor het antwoord van André. Het is opmerkelijk dat vooral gifslangen de aandacht van de leerlingen genieten.

Na een late lunch om 14:30u wordt de verdere namiddag volledig besteed aan het noteren van de biometrische gegevens en aan de fotosessie van de dieren die 's voormiddags werden gevangen.

Om 19:30u we gaan dineren, maken verslag van de voorbije twee dagen en gaan alweer vroeg slapen.

Vrijdag 16 mei 2008.

Vandaag nemen we afscheid van het Ajloun Woodland Reserve en zijn sympathieke manager en medewerkers. Na het ontbijt hebben we nog tijd voor een korte wandeling in de directe omgeving van het Guesthouse en dit resulteert in: Slangoghagedis *Ophisops elegans*, Libanon-hagedis *Lacerta laevis* en als 43^e en laatste soort Slanke Toornslang *Coluber rubriceps*.

Om 10:10u vertrekken we met Adnan naar Amman, waar we na een rit van 4u aankomen. Hier brengen we de namiddag door in de lobby van het Radisson Sas Hotel. We telefoneren we naar Professor Disi om af te spreken en om 17:00u wil hij ons hier ontmoeten.

Stipt op het afgesproken uur arriveert onze professor en beginnen we de foto's van onze 43 soorten te controleren en te bespreken. En dit loont: hij brengt enkele correcties aan want het determineren van de Franje-teenhagedissen was niet gemakkelijk. De professor is enthousiast over ons resultaat en in het bijzonder over de waarnemingen van de *Atractaspis engaddensis* en *Acanthodactylus tilbury*. Hij vraagt of we terugkomen om hem te begeleiden, om een dergelijke expeditie tijdens zijn verlofperiode over te doen.

Om 19:00u gaan we dineren in het volledig vernieuwde restaurant op de hoogste verdieping van het Radisson Sas Hotel met een uniek zicht op Amman.

Om 21:30u vertrekken we naar de luchthaven, waar het inchecken vlot verloopt. Dan is het wel lang wachten tot we om 01:45u opstijgen. Na een vlucht van 4u40min landen we op de luchthaven Charles de Gaulle (en zijn we intussen zaterdag 17 mei 2008). We sporen met de TGV naar Brussel-Zuid en vervolgens nemen we de trein naar Antwerpen-Centraal. Hier nemen we afscheid van elkaar en beseffen dat we alweer een mooie natuurreis hebben kunnen meemaken.

6. BIOMETRISCHE GEGEVENS.

6.1. Amphibia.

6.1.1. Bufonidae.

BUFO VIRIDIS										
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD	KRL mm	GR
	2008	UUR	HV	VO	VS	AUD				
DODE ZEE HOTEL MÖVENPICK AS SAFI	01/05	21:10	-	-	-	1	M	-	-	-
	04/05	11:05	-	∞	-	-	JUV	-	-	-

De Groene pad - *Bufo viridis* (Green Toad) is een algemene soort in het westelijk deel van Jordanië. Ze is uitgesproken nachtactief, met uitzondering van de pasgeborenen. In As Safi treffen wij honderden pas gemetamorfoseerde 1cm grote padjes aan. Adulten worden tot 8cm groot.

Het voortplantingsseizoen duurt van februari tot april; de soort is goed bestand tegen de extreem hoge temperaturen, die in Jordanië heersen en verschuilen zich dan in holen van knaagdieren; gifslangen en de Dobbelslang (*Natrix tessellata*) zijn hun grootste predators.

6.1.2. Hylidae.

HYLA SAVIGNYI										
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD	KRL mm	GR
	2008	UUR	HV	VO	VS	AUD				
MUJIB NATURE RESERVE	02/05	10:40	1	-	-	-	W	AD	35	3.4
MUJIB NATURE RESERVE	02/05	11:25	1	-	-	-	-	SAD	27	1.6

Wij kunnen alleen nabij Wadi Mujib kennis maken met de Levantijnse boomkikker - *Hyla savignyi* (Savigny's Tree Frog). Het kleurpatroon is zeer variabel zowel qua vlektekening als qua kleur (ons adult wijfje is grasgroen en de subadult is lichtbruin).

De soort is in Jordanië uitgesproken nachtactief en houdt steeds zich op in de onmiddellijke omgeving van water. Overdag geven ze de voorkeur aan schuilplaatsen in de vegetatie. Bij gebrek hieraan verbergen ze zich onder stenen (cfr onze observatie). Het voortplantingsseizoen hier duurt ongeveer 1 maand: van half december tot half januari.

6.1.3. Ranidae.

RANA BEDRIAGAE										
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD	KRL mm	GR
	2008	UUR	HV	VO	VS	AUD				
DODE ZEE HOTEL MÖVENPICK	01/05	14:00	-	12	-	-	-	-	-	-
DODE ZEE HOTEL MÖVENPICK	01/05	14:00	-	-	-	8	M	-	-	-
DODE ZEE HOTEL MÖVENPICK	01/05	21:19	1	-	-	-	-	-	-	-
DODE ZEE HOTEL MÖVENPICK	01/05	21:25	-	6	-	-	-	-	-	-
DODE ZEE HOTEL MÖVENPICK	01/05	22:01	-	-	-	10	M	-	-	-
DODE ZEE HOTEL MÖVENPICK	03/05	22:11	-	-	-	7	M	-	-	-
AZRAQ WETLAND RESERVE	03/05	12:10	-	2	-	-	-	-	-	-

De Oostelijke meerkikker - *Rana bedriagae* (Levantine Frog) kan 7 tot 9cm groot worden. In het kurkdrome Jordanië heeft de soort zich weten aan te passen aan sterk vervuilde waterpartijen en aan de riviertjes van warmwaterbronnen. Het voorkomen is beperkt tot de Jordaanvallei, vanaf de Dode Zee tot in het noorden. Hier vindt de voortplanting plaats tijdens de maanden januari en februari.

Wij observeren deze meerkikker slechts op twee plaatsen: (1) in de vijverpartijen van ons hotel Mövenpick aan de Dode Zee en (2) in het bijna uitgedroogde Azraq Wetland Reserve in volle woestijn als volledig geïsoleerde populatie.

6.2. Reptilia.

6.2.1. Testudinidae.

TESTUDO GRAECA TERRESTRIS													
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	CARAPAX mm		PLASTRON mm		SL	GR
	2008	UUR	HV	VO	VS			lengte	breed	lengte	breed		
AJLOUN WOODLAND RESERVE	14/05	10:22	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-

De Moorse landschildpad - *Testudo graeca terrestris* (Mediterranean Spur-thighed Tortoise) observeren wij enkel in het Ajloun Woodland Reserve, in het noorden van Jordanië. Het is een typisch Mediterrane soort met een voorkeur voor vochtige habitats, bossen en cultuurlandschappen. Aldus beperkt haar voorkomen zich tot het uiterste westen (Jordaanvallei en de Wadi Araba).

6.2.2. Gekkonidae.

BUNOPUS TUBERCULATUS												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
QUSEIR AMRA	03/05	15:21	1	-	-	W	AD	107	46	61	-	2.4

De gekko *Bunopus tuberculatus* - (Arabian Desert Gecko) wordt door ons éénmaal aangetroffen als adult wijfje van 10.7cm. In een steenwoestijn nabij Quseir Amra zit het dier verstopt onder oude doeken van een achtergelaten bedoeïenen-tent.

Het is een nachtactieve groundbewonende soort, die voorkomt in steenwoestijnen met een schaarse vegetatie. Ze prefereert een hoge lichaamstemperatuur tussen de 33 en 37°C, wat extreem is voor een reptiel.

CYRTOPODION KOTSCHYI ORIENTALIS												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	AUD					PRIM	SEC	
AJLOUN WOODLAND RESERVE	12/05	9:15	-	-	1	M	AD	-	-	-	-	-
AJLOUN WOODLAND RESERVE	12/05	21:25	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
AJLOUN WOODLAND RESERVE	14/05	15:01	1	-	-	W	AD	94	43	51	-	1.9

In onze bungalow in Ajloun horen we 's morgens een gekko roepen. Wanneer we in de houten gebinten op zoek gaan, blijkt het geluid afkomstig van een Egeïsche naaktvingergekko - *Cyrtopodion kotschyi orientalis* (Thin-toed Gecko).

Het is een eerder dagactieve bewoner van het Mediterrane noorden van Jordanië. Hij houdt zich graag op onder de schors van bomen. Vandaar ook misschien zijn voorkeur voor de spleten in de houten palen van onze bungalow.

CYRTOPODION SCABRUM												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
DODE ZEE (HOTEL MÖVENPICK)	01/05	21:12	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
WADI RUM	11/05	21:55	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-

De nachtactieve naaktvingergekko - *Cyrtopodion scabrum* (Keeled Rock Gecko) observeren we in ons hotel Mövenpick nabij de Dode Zee en op de muur van het sanitair gebouw in het bedoeïenenkamp in Wadi Rum. Ook uit de literatuur blijkt zijn voorkeur uit te gaan naar muren van huizen en ruïnes en heeft hij als bijnaam "the house gecko".

HEMIDACTYLUS T. TURCICUS												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
DODE ZEE (HOTEL MÖVENPICK)	01/05	21:16	1	-	-	-	JUV	56	36	3	17	1.4
DODE ZEE (HOTEL MÖVENPICK)	01/05	21:16	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
DODE ZEE (HOTEL MÖVENPICK)	03/05	20:42	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
FEYNAN (DANA NATURE RESERVE)	04/05	19:20	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
AJLOUN WOODLAND RESERVE	12/05	21:12	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
AJLOUN WOODLAND RESERVE	13/05	21:37	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
AJLOUN WOODLAND RESERVE	14/05	20:20	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-

De meest algemene gekko's in Jordanië zijn de Europese tijtjaks - *Hemidactylus t. turcicus* (Mediterranean Gecko). Ze leven in dichte concentraties graag in de directe omgeving van de mens, houden er een strikte hiërarchie op na en de mannetjes zijn sterk territoriumgebonden. In het Azraq Wetland Reserve is de soort nauw gebonden aan de nesten van termieten.

Wij observeerden al onze exemplaren op muren van hotels, guesthouses en sanitaire gebouwen.

PTYODACTYLUS GUTTATUS												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
DODE ZEE (HOTEL MÖVENPICK)	03/05	19:02	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
DODE ZEE (HOTEL MÖVENPICK)	03/05	20:47	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
FEYNAN (DANA NATURE RESERVE)	04/05	17:45	1	-	-	M	AD	110	59	51	-	4.0
DANA NATURE RESERVE	06/05	10:31	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
DANA NATURE RESERVE	06/05	12:30	1	-	-	W	AD	112	66	27	19	5.8
DANA NATURE RESERVE	06/05	12:30	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
WADI RUM	10/05	22:10	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-

Het westelijk deel van Jordanië - vanaf het zuiden (Aqaba) tot in de Jordaanvallei in het noorden - is het leefgebied van de de Waaierteengekko - *Ptyodactylus guttatus* (Spotted Fan-footed Gekko). Adulten kunnen tot 14cm groot worden. Wij treffen deze soort aan in de directe omgeving van de mens en in in volle woestijn, waar ze vooral rotsspleten prefereren.

Zowel overdag als 's nachts gaat deze Waaierteengekko op jacht naar vliegen, sprinkhanen, spinnen en schorpioenen via de "sit and wait" strategie. Hebben zijn ogen eenmaal een prooi gespot, dan is er voor deze geen ontkomen meer aan.

PTYODACTYLUS H. HASSELQUISTII												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
WADI RUM	12/05	8:49	1	-	-	M	AD	135	66	38	31	6.7

Erg gelijkend - zowel in grootte als qua kleur - op de vorige *Ptyodactylus guttatus*, is de Waaierteengekko - *Ptyodactylus h. hasselquistii* (Egyptian Fan-footed Gecko).

Een opmerkelijk onderscheid met de ondersoort *guttatus*, is dat *hasselquistii* een bijkomend verticaal aderlijntje heeft links en rechts van de splitpupil en hij wordt ook groter, nl 18cm. Beide gekko's komen voor in hetzelfde habitat en maken gebruik van gemeenschappelijke ei-aflegplaatsen.

PTYODACTYLUS PUISEUXI												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
AJLOUN WOODLAND RESERVE	15/05	7:42	1	-	-	W	AD	92	50	42	-	3.6
AJLOUN WOODLAND RESERVE	15/05	10:31	1	-	-	M	AD	98	54	44	-	4.7
AJLOUN WOODLAND RESERVE	15/05	10:31	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-

Het derde, laatste en kleinste lid van de familie van de Waaierteengekko's is *Ptyodactylus puiseuxi* (Levant Fan-footed Gecko). Hij wordt amper 12cm en leeft grotendeels in het noorden van Jordanië. In tegenstelling tot zijn meeste soortgenoten is hij dagactief en een echte zonneklopper; het legsel van het wijfje bestaat uit 1 à 2 eitjes; hun grootste vijand is het Steenuiltje.

Wij observeren *Ptyodactylus puiseuxi* op de muren van het Guesthouse en tijdens een wandeling in het Ajloun Woodland Reserve. Hij staat genoteerd in onze top-20 en wij vinden hem één van de mooiste gekko's van Jordanië!

STENODACTYLUS GRANDICEPS												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
QUSEIR AMRA	03/05	13:55	1	-	-	W	AD	82	61	7	14	6.6

In onze top-20 van geprefereerde waarnemingen staat deze gekko uit de familie van de Dunvingergekko's, nl *Stenodactylus grandiceps* (Large-headed Thin-toed Gecko). Wij vinden een adult exemplaar onder een steen nabij Quseir Amra in volle woestijn: een drachtig wijfje met een lengte van 8.2cm inclusief de geregenereerde staart. In de literatuur lezen we "the habitat of these species is characterized by gravel soil, hard sand or clay substrates with little or no vegetation". *Stenodactylus grandiceps* is nachtactief, grondbewoner en schuilt overdag meestal in holen van schorpioenen. Er is weinig gekend over het leefgedrag.

STENODACTYLUS S. STENODACTYLUS												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
FEYNAN (DANA NATURE RESERVE)	04/05	21:15	1	-	-	M	SAD	48	37	4	7	2.1

De Dunvingergekko - *Stenodactylus s. sthenodactylus* (Elegant Thin-toed Gecko) is zeer variabel in zijn kleurpatroon. Beste kenmerken zijn de beige/donkere band (type omgekeerd hoefijzer) op de kop en de 5-6 beige crossbands op het lichaam. De soort heeft een beperkt voorkomen in het westen van Jordanië en haar habitat zijn steen- en zandwoestijnen, waar ze soms zelf een hol graaft.

Wij kunnen één nachtactief exemplaar vangen in de steenwoestijn bij de kopermijnen van Feynan in het Dana Nature Reserve.

6.2.3. Chamaeleonidae.

CHAMAELEO CHAMAELEON RECTICRISTA

VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
PETRA	08/05	15:10	1	-	-	W	AD	165	88	77	-	16.6

Om het Europese Kameleon - *Chamaeleo chamaeleon recticrista* (European Chameleon) in volle natuur waar te nemen, moet je geluk hebben want dit reptiel weet zich in struiken uniek gecamoufleerd te verbergen.

Ons subadult wijfje van 16.5cm (volwassenen worden tot 30cm groot) observeren wij "open en bloot" op de keienbedding van een uitgedroogde wadi in Petra. Het is en blijft een fotogeniek reptiel en we besteden dan ook een fotosessie van meer dan een uur aan haar.

Kameleons gaan op jacht volgens de "sit and wait" strategie. Hun bolvormige ogen met de relatief kleine oogopening, kunnen onafhankelijk van elkaar bewegen en dit helpt hen uitstekend om via "een groot gezichtsveld" insecten en kleine hagedissen als prooi te ontdekken.

6.2.4. Agamidae.

LAUDAKIA STELLIO BRACHYDACTYLA

VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
PETRA	07/05	20:52	1	-	-	-	SAD	116	61	54	1	9.6
PETRA	08/05	9:40	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
PETRA	09/05	14:20	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
WADI RUM	10/05	15:05	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-

Van de drie ondersoorten die in Jordanië voorkomen, hebben wij er twee kunnen waarnemen. De Hardoen - *Laudakia stellio brachydactyla* (Starred Agama) vertoont als volwassen dier een uitgesproken hiërarchie en zowel mannetjes als wijfjes zijn sterk territoriumgebonden. Zij prefereren rotspartijen van heuvels en bergen. De dominante mannetjes bewaken agressief hun gebieden met een imponerend kopknikkend gedrag naar mogelijke indringers.

De Hardoen observeren wij het meest als reptielsoort in Jordanië. Het is een echte zonneklopper, die pas actief wordt als de zon op haar hoogtepunt staat.

LAUDAKIA STELLIO SSP.

VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
BRUG OP WEG NAAR AZRAQ	03/05	9:20	1	-	-	-	SAD	149	60	89	-	8.8
FEYNAN (DANA NATURE RESERVE)	04/05	17:40	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
DANA NATURE RESERVE	05/05	9:40	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
DANA NATURE RESERVE	05/05	10:46	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
DANA NATURE RESERVE	05/05	10:55	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
AJLOUN WOODLAND RESERVE	12/05	16:10	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
AJLOUN WOODLAND RESERVE	13/05	8:35	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
AJLOUN WOODLAND RESERVE	14/05	17:12	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
AJLOUN WOODLAND RESERVE	15/05	14:05	1	-	-	M	AD	264	112	152	-	58.0
AJLOUN WOODLAND RESERVE	15/05	18:12	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-

De status van deze ondersoort *Hardoen* is nog onzeker en wordt daarom in de literatuur als *Laudakia stellio ssp.* opgegeven (*ssp.* betekent dat de *subspecies* nog wetenschappelijk moet beschreven worden).

Het kleurpatroon van de Jordaanse *Hardoenen* is enorm variabel en verschilt in functie van geslacht, leeftijd en substraat van de habitat. In het noorden van Jordanië houden ze een korte winterslaap van december tot februari. Hierna wordt er onmiddellijk gepaard en het wijfje produceert vier eilegels per jaar.

Bij onze eerste gevangen subadult (en ook later), stellen we vast dat de bek, gedurende de hele periode dat wij het dier bestuderen en fotograferen, constant geopend blijft. Ons eerste vermoeden is dat het dier in de natuur een "beschadiging" heeft opgelopen, maar volgens Professor Disi is dit een soortspecifiek verdedigingsgedrag. Om een *Hardoen* in de hand te bestuderen, moet je geluk hebben. In zijn eigen territorium kent hij zijn ideale ontsnappingsroutes naar spleten en holen tussen en onder grote rotsblokken. Pas wanneer hij vlucht naar/in onbekend terrein, kan je er in slagen hem voor nader onderzoek te vangen.

PSEUDOTRAPELUS SINAITUS												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
DANA NATURE RESERVE	05/05	13:16	-	1	-	M	AD	-	-	-	-	-
DANA NATURE RESERVE	05/05	15:21	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
WADI RUM	11/05	10:59	1	-	-	M	SAD	220	75	145	-	15.6

De misschien wel meest specifieke bewoner van de Jordaanse rotswoestijnen, is de *Sinaï-agame* - *Pseudotrapelus sinaitus* (*Sinaï Agama*).

Bij het jong mannetje van Wadi Rum noteren we een lichte blauwverkleuring aan de kop en later over zijn gehele lichaam. Zoals een kameleon, kan deze agamesoort zijn kleurpatroon veranderen in functie van zijn gemoedstoestand (naar soortgenoten) of ten opzichte van gevaar. Eenmaal adult, is de *Sinaï-agame* een blauw pareltje, dat op de rotsen van ver opvalt in de steenwoestijn (cfr. onze observatie van 05/05 te 15:21u).

TRAPELUS PALLIDUS AGNETAE												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
FEYNAN (DANA NATURE RESERVE)	06/05	12:55	1	-	-	W	AD	138	63	75	-	13.6

Een specifieke bewoner van de open steenwoestijn is de *Bleke agame* - *Trapelus pallidus agnetae* (*Pale Agama*). Hierbij gaat zijn voorkeur uit naar de hellingen van uitgedroogde rivierbeddingen (*wadi's*).

Ons exemplaar is een drachtig wijfje van 14cm, die op het smoorhete middaguur ligt te zonnen.

Hun hoofdvoedsel bestaat uit mieren en om te drinken (bij regenval) nemen ze een typische houding aan: de achterpoten worden opwaarts gestrekt en de kop wordt tegen de grond gehouden; het water stroomt dan zo langs het lichaam naar de bek, waar de druppels met de tong worden opgelikt.

UROMASTYX AEGYPTIUS MICROLEPIS												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
FEYNAN (DANA NATURE RESERVE)	04/05	14:00	-	1	-	-	AD	-	-	-	-	-

Wanneer we in Feynan aankomen zien we een Egyptische doornstaartagame - *Uromastyx aegyptius microlepis* (Egyptian Spiny-tailed Lizard or Dabb) de weg oversteken en wegvlugten in een hol. We vragen onmiddellijk om te stoppen hopende dat het geen diep hol is en we zo een soort uit onze top-20 kunnen vangen. Maar de chauffeur wil/moet ons eerst afzetten aan de Eco Lodge en is bereid om dan teug te keren. Hij stopt het hol toe met stenen en zand en wanneer we een uur later terugkomen, is dit alles onaangeroerd. De Dabb zit er dus waarschijnlijk nog in. Tijdens het graven, geraken we na ongeveer 90cm tot bij zijn achterpoten. Maar het dier heeft zich muurvast gezet (door zich op te blazen). We graven beetje bij beetje de grond onder zijn lichaam weg, maar bij het verwijderen van het zand weet hij zich telkens een beetje verder te verplaatsen. Uiteindelijk moeten we na een uur forfait geven.

Enkele literatuurgegevens:

- * wordt 75cm groot en varieert in kleur van grijs tot bruin tot geel in functie van de temperatuur en zonneschijn;
- * graaft zelf zijn hol die tot 10m lang kunnen zijn en 1.80m diep (ons exemplaar bevindt zich dus blijkbaar op "onbekend" terrein);
- * voedt zich met planten, fruit en bloemen; winterslaap van december tot februari;
- * het enige reptiel dat door de plaatselijke bevolking in Arabië wordt gegeten als belangrijke bron van eiwitten.

6.2.5. Lacertidae.

ACANTHODACTYLUS BOSKIANUS												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
PETRA	10/05	8:41	1	-	-	M	AD	145	49	96	-	4.6

Hoewel in Jordanië een algemene soort, kunnen wij enkel in Petra een adult mannetje - 14,5 cm groot - Franjeteenhagedis - *Acanthodactylus boskianus* (Daudin's Spiny-footed Lizard) in de hand bestuderen.

Het is een uitgesproken dagactieve soort die de voorkeur geeft aan een hard substraat (rotsen) in een grote verscheidenheid van biotopen van -400m (beneden de zeespiegel) tot 1300m altitude.

Professor Disi maakt ons erop attent dat het determineren van soorten van de *Acanthodactylus*-familie in Jordanië anno 2008 nog steeds problemen geeft. Wij zijn dan ook tevreden dat hij al onze determinaties heeft willen controleren op een juiste soortbepaling.

ACANTHODACTYLUS OPHEODURUS												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
DANA NATURE RESERVE	05/05	10:21	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
DANA NATURE RESERVE	05/05	11:07	1	-	-	M	AD	171	50	121	-	5.6
DANA NATURE RESERVE	05/05	11:22	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
DANA NATURE RESERVE	05/05	15:36	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
DANA NATURE RESERVE	06/05	10:24	-	1	-	W	-	-	-	-	-	-
DANA NATURE RESERVE	06/05	11:22	1	-	-	M	AD	182	54	128	-	4.8
PETRA	08/05	10:30	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-

Het determineren van de Franjeteenhagedis - *Acanthodactylus opheodurus* (Snake-like Lizard), was zeker niet gemakkelijk.

In de literatuur hebben we geen verklaring kunnen vinden voor haar Engelse naam. Adulten worden tot 18cm groot. Ons wijfje van 06/05 is aan haar dikke buik duidelijk te merken dat ze drachtig is.

Tijdens de 14km lange wandeling in het 308km² groot Dana Nature Reserve, noteren we dat wadi's met een schaarse plantenbegroeiing het voorkeursbiotoop zijn van deze Franjeteenhagedis.

ACANTHODACTYLUS SCHMIDTI												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
WADI RUM	11/05	9:58	1	-	-	M	AD	155	63	22	70	8.6

De 15cm grote Franjeteenhagedis - *Acanthodactylus schmidti* (Spiny-toed Lizard) heeft een beperkte verspreiding in Jordanië (alleen Azraq en Wadi Rum). Op deze laatste vindplaats hebben wij een degelijk "aanvalsplan" moeten opzetten om toch een exemplaar in de hand te kunnen bestuderen.

Het is een mooi getekende hagedis, die qua camouflagekleur bijzonder goed is aangepast aan het rode zand van de woestijn van Wadi Rum.

ACANTHODACTYLUS TILBURYI												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
WADI RUM	11/05	9:10	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
WADI RUM	12/05	8:41	1	-	-	-	AD	153	58	46	49	4.8

Het is pas na overleg met Professor Disi op basis van een foto, dat we tot een correcte soortbepaling komen voor de Franjeteenhagedis - *Acanthodactylus tilburyi* (Tilbury's Spiny-footed Lizard). Deze lijkt immers goed op de ondersoort schmidti, maar wordt wel groter (tot 25cm) en heeft een gevlekte bovenlip.

Woestijnen zijn het specifieke biotoop voor beide voornoemde Franjeteenhagedissen. Vooral in de los verspreid staande struikjes, maken ze gebruik van holletjes gegraven door woestijnkevers.

LACERTA KULZERI PETRAEA												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
PETRA	09/05	14:30	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-

In het druk door toeristen bezochte Petra, zijn we even verrast wanneer we een hagedis observeren, die zich met een uiterste behendigheid op de steile, verticale rotswanden verplaatst. Haar determinatie - want vangen is hier onmogelijk - leidt gemakkelijk tot de Petra-hagedis - *Lacerta kulzeri petraea* (Wall Lizard of Petra): een endemische soort, die alleen hier in Petra en in het iets noordelijker gelegen Dana Nature Reserve voorkomt.

Deze hagedis kan tot 13cm groot worden en stelt een bijzondere eis aan haar leefgebied: ze leeft alleen op een hoogte tussen de 875 en 1200m. Met onze GPS noteren wij als altitude 967m.

LACERTA LAEVIS												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
AJLOUN WOODLAND RESERVE	13/05	9:26	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
AJLOUN WOODLAND RESERVE	14/05	8:33	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
AJLOUN WOODLAND RESERVE	15/05	9:04	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
AJLOUN WOODLAND RESERVE	16/05	9:22	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-

Een zeer goed op de Petra-hagedis gelijkend reptiel, is de Libanon-hagedis - *Lacerta laevis* (Smooth Lizard). Adulten worden tot 24cm, waarvan 2/3 staart. Ze zijn bijzonder schuw en vluchten razendsnel, zodat wij ons tevreden moeten stellen met foto-opnames via de telelens.

De Libanon-hagedis komt zeer beperkt voor in het Mediterrane noorden van Jordanië. Het is een typische boombewoner met een voorkeur voor open bossen, waar het zonlicht de bodem kan bereiken.

LACERTA MEDIA ISRAELICA												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
AJLOUN WOODLAND RESERVE	15/05	8:41	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-

De Syrische Smaragdhagedis - *Lacerta media israelica* (Syrian Green Lizard) is een bewoner van de kurkeikbossen op de kalksteenhellingen in het uiterste noorden van de Jordaanvallei. Met een totale lengte van 30cm is het de grootste vertegenwoordiger in het genus *Lacerta* van Jordanië. Hij is zeldzaam, schuw en gaat daarenboven (uit het zicht van de mens) op de hoogste takken genieten van de zonnewarmte (hierdoor gelukt het ons niet om een exemplaar te vangen of te fotograferen).

MESALINA BREVIROSTRIS												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
QUSEIR AMRA	03/05	13:27	1	-	-	W	AD	136	49	87	-	2.2

En soms moet je geluk hebben. Onze chauffeur stopt aan de "gravel-plains" van Quseir Amra bij Azraq, om spontaan een collega met bus-panne te helpen. Wij gaan de omgeving verkennen en observeren zo het enige exemplaar van deze reis.

Het inwinnen van biometrische gegevens van deze 13,6cm grote hagedis *Mesalina brevirostris* (Racer) staat gelijk met een "fitness-beurt". Haar Engelse naam ondervinden wij aan den lijve: het is pas na 15 minuten rennen, springen en hardlopen, dat we haar kunnen vangen.

Het menselijk oog kan deze supersnelle *Mesalina* amper volgen, wanneer hij van de ene naar de andere steenpartij wegsput. Het is dan ook noodzakelijk dat onze reisgezellen Anne-Mie en Werner - vanop enkele meters afstand - aanwijzingen geven naar waar de hagedis wegvlucht.

OPHISOPS ELEGANS												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
AJLOUN WOODLAND RESERVE	13/05	9:45	1	-	-	-	AD	102	45	26	31	2.6
AJLOUN WOODLAND RESERVE	13/05	10:31	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
AJLOUN WOODLAND RESERVE	14/05	16:11	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
AJLOUN WOODLAND RESERVE	15/05	11:19	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
AJLOUN WOODLAND RESERVE	16/05	9:11	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-

Het Slangooghagedisje - *Ophisops elegans ehrenbergi* (Snake-eyed Lizard) observeren wij dagelijks als algemene soort in het Ajloun Woodland Reserve. Zijn Nederlandse en Engelse naam heeft hij gekregen omdat hij, als uitzondering bij de hagedissen, geen oogleden heeft (zoals bij slangen het geval is).

Deze hagedis leeft in een grote verscheidenheid van biotopen, zelfs in gecultiveerd land en is heel de dag op zoek naar prooien, met voorkeur voor kevers, spinnen en mieren.

6.2.6. Scincidae.

ABLEPHARUS RUEPELLII FESTAE												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
AJLOUN WOODLAND RESERVE	14/05	17:32	1	-	-	-	AD	69	29	39	1	0.2
AJLOUN WOODLAND RESERVE	15/05	13:21	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-

De Slangenooigskink - *Ablepharus rueppellii festae* (Festa's Skink) is een dagactieve en zeer geheimzinnige hagedis in de familie van de skinken. Adulten worden amper 12cm lang waarvan de staart ongeveer dubbel zo groot is als het lichaam. Ze zijn zeer moeilijk te vangen, want ze kunnen zich snel ingraven en voortbewegen.

De Slangenooigskink bewoont de Mediterrane zone in Noord-Jordanië. Hier vind je hem onder stenen en in de humuslaag van grassen en bladeren.

CHALCIDES O. OCELLATUS												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
PETRA	08/05	15:40	1	-	-	W	SAD	105	51	54	-	2.4
PETRA	09/05	11:22	1	-	-	W	AD	161	84	31	46	11.6

Wij vinden onze 2 exemplaren (verscholen onder stenen) in een droge wadi op loopafstand van het druk door toeristen bezochte nieuwe wereldwonder Petra. De Parelskink - *Chalcides o. ocellatus* (Ocellated Skink) is een fors gebouwde hagedis met een "lang lichaam" door de ver uit elkaar staande korte pootjes.

De Parelskink is vooral 's morgens actief en vermijdt de hete zontemperaturen. Hij is sterk territoriaal gebonden en zeer schuw van karakter. We stellen vast dat hij zich snel in het zand kan ingraven op "slangachtige wijze".

EUMECES SCHNEIDERI SSP.

VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
LITTLE PETRA	07/05	12:22	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
PETRA	08/05	09:40	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
PETRA	08/05	12:15	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-

De Berberskink - *Eumeces schneideri ssp.* (Gold Skink) kunnen wij niet in de hand bestuderen. Maar wij zijn tevreden hem van zeer nabij te observeren en te fotograferen in volle natuur.

Volgens Professor Disi is de taxonomie voor de Jordaanse Berberskink zeer gecompliceerd en controversieel. Het is een soort die 40cm groot kan worden en in onze top 20 staat voor Jordanië.

Uitgedroogde wadi's en steenhellingen - zoals hier in Petra - zijn een geprefereerd habitat van de Berberskink.

MABUYA VITTATA

VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
AJLOUN WOODLAND RESERVE	14/05	11:15	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
AJLOUN WOODLAND RESERVE	15/05	9:05	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-

In het Ajloun Woodland Reserve observeren Werner en Anne-Mie de Gestreepte mabuya - *Mabuya vittata* (Bridled Skink). Hij kan 20cm groot worden en de literatuur geeft hem op als zeer schuw. Bij het minste onraad vlucht hij in spleten van rotsen of in holen in de grond.

OPHIOMORUS LATASTII

VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
AJLOUN WOODLAND RESERVE	13/05	12:14	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-

De Slangskink - *Ophiomorus latastii* (Striped Legless Skink) leeft in Jordanië in steppegebieden en in de bossen van kurkeik in het Mediterrane noorden. De soort heeft een uiterst geheimzinnige leefwijze (in de grond en onder stenen) en er is amper iets gekend over zijn leefgedrag.

SCINCUS SCINCUS MECCENSIS

VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm		GR
	2008	UUR	HV	VO	VS					PRIM	SEC	
WADI RUM	11/05	10:54	1	-	-	-	SAD	103	61	42	-	6.8

Waarschijnlijk de meest moeilijk waar te nemen hagedis is de Apotherskink - *Scincus scincus meccensis* (Sandfish).

Deze leeft alleen in de zandwoestijnen van Azraq en Wadi Rum. Hij komt maar af en toe bovengronds en het is op een dergelijk moment dat Werner en Anne-Mie hem kunnen vangen!

Dit subadult exemplaar is 10.3cm groot. Zijn Engelse naam "Sandfish" heeft hij gekregen omdat hij zich werkelijk ondergronds in het zand voortbeweegt als een vis in het water. Wij vinden het de mooiste skink van Jordanië!

6.2.7. Typhlopidae.

TYPHLOPS VERMICULARIS													
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm	GR	VE	SC
	2008	UUR	HV	VO	VS								
AJLOUN NATURE RESERVE	13/05	17:51	1	-	-	-	AD	225	221	4	4.9	-	-

Voor het waarnemen van de Slanke wormslang - *Typhlops vermicularis* (Greek Blind Snake) moet je geluk hebben, want ze komt zelden bovengronds. Zij leeft onder stenen of in zelfgegraven gangen, die tot 50cm diep kunnen zijn. Slanke wormslangen eten hoofdzakelijk mieren (en hun larven). Hun dikke huid is "speciaal aangepast" om hen te beschermen tegen mierenbeten. In Jordanië kan een adult maximum 36cm groot worden. Wij maken kennis met de soort via een subadult exemplaar van 22,5cm.

6.2.8. Colubridae.

COLUBER NUMMIFER													
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm	GR	VE	SC
	2008	UUR	HV	VO	VS								
AJLOUN NATURE RESERVE	13/05	17:31	1	-	-	-	SAD	373	302	71	7.0	207	95

In het Ajloun Woodland Reserve vangen wij een subadulte Gevlekte Toornslang - *Coluber nummifer* (Coined Snake):

Enkele literatuurgegevens voor deze soort:

- * biotoop bestaat uit rotsachtige hellingen, met bossen van vrij verspreid staande bomen (zoals in het Ajloun Woodland Reserve);
- * een algemene nachttactieve slangensoort in het westen van Jordanië;
- * adulten kunnen 1.21 lang worden;
- * niet giftig maar heeft wel een agressief karakter en bijt naar al wat beweegt in haar omgeving;
- * klimt zeer behendig in struiken en bomen, op zoek naar nestvogeltjes (van vooral mussen) en kameleons;
- * op de grond jaagt ze op hagedissen en ondergronds in holen naar muizen.

COLUBER RUBRICEPS													
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm	GR	VE	SC
	2008	UUR	HV	VO	VS								
AJLOUN NATURE RESERVE	16/05	8:52	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Op de dag van vertrek in Ajloun Woodland Reserve gaan we 's morgens nog een korte wandeling maken en in een stapelmuurtje zien we de onmiskenbaar getekende Slanke Toornslang - *Coluber rubriceps* (Red-headed Whip Snake). Het is een zeer slanke, agressieve slangensoort die in Jordanië maximum 1.12m wordt en voorkomt in een grote verscheidenheid van biotopen: droge steenhellingen, Mediterrane bossen van het

noorden alsook in de directe omgeving van de mens, nl. in wijngaarden en tuinen. Vermeldenswaard is het feit wanneer deze hagedisseneter geen kleine prooien vindt, hij de grotere hagedissen "dwingt" om hun staart af te werpen om deze dan als prooi te verzwelgen.

EIRENIS CORONELLA													
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm	GR	VE	SC
	2008	UUR	HV	VO	VS								
PETRA	9/05	11:55	1	-	-	W	AD	356	292	64	15	154	48

Eirenis coronella (Crowned Peace Snake) behoort tot de familie van de Maskerdwergslangen en een volwassen dier wordt 35cm. Haar activiteitspatroon varieert van dagactiviteit in de lente en de herfst tot nachtactiviteit in de zomer. Ze voedt zich (voor slangen enigszins ongebruikelijk) met spinnen, schorpioenen en duizendpoten. Wij treffen de Maskerdwergslang zonnend aan in een uitgedroogde wadi in Petra. Volgens de literatuur heeft ze geen voorkeursbiotoop, maar vermijdt ze wel woestijnachtige gebieden met hoge temperaturen.

MALPOLON MONSPESSULANUS INSIGNITUS													
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm	GR	VE	SC
	2008	UUR	HV	VO	VS								
AJLOUN NATURE RESERVE	13/05	11:54	1	-	-	-	SAD	416	324	92	18	170	89
AJLOUN NATURE RESERVE	13/05	15:22	1	-	-	-	SAD	430	336	94	18	186	98

De Hagedisslang - *Malpolon monspessulanus insignitus* (Arabian Rear-fanged Snake) is de meest algemene slangensoort in het westen van Jordanië. Ze kan tot 2m groot worden en jaagt dikwijls op cobra-achtige wijze. Met een opgericht voorlichaam kan ze zo beter de omgeving afspeuren naar vooral hagedissen en slangen (zelfs van de eigen soort). Ze prefereert een zeer grote verscheidenheid van reptiel-biotopen, op voorwaarde dat het open gebieden zijn, om zo uiterst alert "op het zicht" te kunnen jagen. De Hagedisslang is een schijn-gifslang: haar giftanden staan ver achter in de bek en hierdoor is ze ongevaarlijk voor de mens. Een prooi die ze verzwelgt, komt wel in contact met de giftanden en dan is het gif wel krachtig!

NATRIX T. TESSELLATA													
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm	GR	VE	SC
	2008	UUR	HV	VO	VS								
AZRAQ WETLAND RESERVE	3/05	12:39	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-

In Jordanië leeft de Dobbelsteenslang - *Natrix t. tessellata* (Dice Water Snake) in de Jordaanvallei en als geïsoleerde populatie in het Azraq Wetland Reserve (hier hebben wij geluk één volwassen exemplaar te kunnen observeren). Ze is sterk gebonden aan permanente waterpartijen: haar hoofdvoedsel bestaat uit vissen, kikkers en padden.

PSAMMOPHIS SCHOKARI													
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm	GR	VE	SC
	2008	UUR	HV	VO	VS								
PETRA	8/05	15:10	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-

In een uitgedroogde wadi van Petra in dezelfde biotoop van Kameleon, treffen we een zonnende Zandrenslang - *Psammophis schokari* (Forskal's Sandsnake) aan. Het is een zeer algemene soort, die in alle eco-zones van Jordanië voorkomt van -330m tot 1450m altitude; verplaatst zich razendsnel op de grond maar is ook een behendig klimmer in struiken en bomen; behoort tot de familie van de schijngifslangen: voor de mens is de beet pijnlijk (resulteert in een zwelling en braken) maar niet dodelijk; dit is wel het geval voor haar prooidieren (hagedissen, vogels, knaagdieren en amfibieën).

6.2.9. Atractaspidae.

ATRACTASPIS ENGADDENSIS													
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm	GR	VE	SC
	2008	UUR	HV	VO	VS								
FEYNAN	4/05	22.10	1	-	-	-	AD	717	668	49	65	289	33
FEYNAN	6/05	21.05	1	-	-	-	SAD	371	349	22	13	303	13

Gedurende ons driedaags verblijf in het Dana Nature Reserve, zit het ons geweldig mee: wij vangen immers twee graafadders *Atractaspis engaddensis* (Palestinian Burrowing Asp), die 's nachts actief zijn in een uitgedroogde wadi. Deze op de buik en rug volledig zwartgekleurde gifslang, werd in Jordanië pas in 1995 als nieuwe soort ontdekt. Onze vindplaats is niet vermeld in Disi, 2002.

Volwassen graafadders variëren in lengte tussen de 50 en 60cm met een uitzonderlijk maximum van 80cm: onze subadult is 37cm en het volwassen dier 72cm. Daar waar de meeste gifslangen hun bek moeten openen om hun giftanden "in positie" te brengen, heeft *Atractaspis* een unieke bijtetechniek. Zij kan namelijk met gesloten bek niet alleen elke giftand afzonderlijk gebruiken, maar deze ook voor- en achterwaarts uitslaan in een bocht van 180°!

MICRELAPS MUELLERI													
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm	GR	VE	SC
	2008	UUR	HV	VO	VS								
AMMAN UNIVERSITEIT	1/05	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tijdens onze ontmoeting met Professor Disi in zijn labo van de Universiteit van Amman, hebben wij de mogelijkheid *Micrelaps muelleri* (Mueller's Snake) te bekijken. Professor Disi detailleert voor deze soort "the rarest snake of the eastern Mediterranean zone in Jordan and known from a few specimens only".

Enkele literatuurgegevens: een slanke gifslang die max 36cm groot wordt; leeft in het uiterste noordwesten van Jordanië; brengt de meeste tijd door in vooral vochtige grond; geprefereerde prooien zijn wormslangen en slangenoojskinkjes.

7. FOTO'S.

Bij het door de auteurs uitgeprint rapport worden kleurfoto's toegevoegd op de laatste bladzijden van dit rapport. Bij het PDF-rapport verwijzen we naar de diashow in de fotogalerij van onze website op www.freanonherping.be

8. LITERATUUR.

Anderson, S. and A. Leviton. 1966.

"A review of the genus *Ophiomorus* (Sauria: Scincidae), with descriptions of three new forms." *Proc. Calif. Acad. Sci.* XXXIII(16):499-534.

Arnold, E. 1982.

"Reptiles of Saudi Arabia : A new Semaphore Gecko (*Pristurus*: Gekkonidae) and an new Dwarf Snake (*Eirenis*: Colubridae) from southwestern Arabia." *Fauna Saudi Arabia* 4:468-477.

Arnold, E. 1980.

"Reptiles of Saudi Arabia : A Review of the Lizard Genus *Stenodactylus* (Reptilia: Gekkonidae)." *Fauna Saudi Arabia* 2:368-403.

Balletto, E., M. Cherchi and J. Gasperetti. 1985.

"Amphibians of the Arabian Peninsula." *Fauna Saudi Arabia* 3:318-392.

Beutler, A. 1981.

"*Agama stellio* (Linnaeus 1758) - Hardun." pp. 161-177. In : *Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas Band 1 Echsen (Sauria) I.* Editor: W. Böhme. Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft.

Bischoff, W. and J. Müller. 1999.

"Revision des levantinischen *Lacerta laevis/kulzeri*-Komplexes: 2. Die Petra-Eidechse *Lacerta kulzeri petraea* ssp. n. " *Salamandra* 35(4):243-254.

Brodmann, P. 1987.

"Die Giftschlangen Europas und die Gattungen *Vipera* in Afrika und Asien." pp. 148. Bern: Kummerly & Frey.

Bruchmann, H. 2004.

"Hardune im Terrarium - Erfahrung bei der Haltung und Vermehrung von *Laudakia stellio daani* (Linnaeus, 1758)." *Elaphe* 12:(2):27-37.

Darewskij, I. 1981.

"*Eumeces schneideri* (Daudin 1802) - Tüpfelskink." pp. 355-365. In : *Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas Band 1 Echsen (Sauria) I.* Editor: W. Böhme. Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft.

Disi, A., D. Modrý, P. Necas and L. Rifai. 2001.

"Amphibians and Reptiles of the Hashemite Kingdom of Jordan." pp. 408. Frankfurt am Main: Edition Chimaira.

Disi, A. 2002.

"The Herpetofauna of Jordan." pp.286. *Jordan Country Study on Biological Diversity.*

Duellman, W. 1993.

"Amphibian Species of the World : Additions and Corrections." pp. 372. Kansas: Univ. Kansas Publ., Mus. Nat. Hist.

Eiselt, J. 1940.

"Der Rassenkreis *Eumeces schneideri* Daudin (Scincidae:Rept.)." *Zool. Anz.* 131(9):209-228.

Franzen, M. and W. Bischoff. 1995.

"Erstnachweis von *Rhynchocalamus melanocephalus melanocephalus* für die Turkey." *Salamandra* 31(2):107-122.

Fritz, U., W. Bischoff, H. Martens and F. Schmidtler. 1996.

"Variabilität syrischer Landschildkröten (*Testudo graeca*) sowie Systematik und Zoogeographie im Nahen Osten und in Nordafrika." *Herpetofauna* 18(104):5-14.

Frost, D. 1985.

"Amphibian Species of the World." pp. 732 . Kansas: Ass. Syst. Coll.

- Gruber, U. 1989.
 "Die Schlangen Europas." pp. 248. Stuttgart: Franckh.
- Grüber, U. 1981.
 "Ablepharus kitaibelli Bibron und Bory 1833 - Johannisechse." pp. 292-307. In : *Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas*. Band 1. Echsen (Sauria) I. Editor: W. Böhme. Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft.
- Haas, G. 1943.
 "On a collection of Reptiles from Palestine, Transjordan and Sinai." *Copeia* 1:10-15.
- Hahn, D. 1978.
 "A Brief Review of the Genus *Leptotyphlops* (Reptilia, Serpentes, Leptotyphlopidae) of Asia, with Description of a New Species." *J. Herpetol.* 12(4):477-489.
- Harding, K. and K. Welch. 1980.
 "Venomous Snakes of the World, A Checklist." pp. 188. Oxford: Pergamon.
- Hardy, E. 1946.
 "Snakes in the garden of Eden." *The Aquarist* 11:39-40.
- Heimes, P. 1987.
 "Beitrag zur Systematik der Fächenfinger (Sauria: Gekkonidae: *Ptyodactylus*)." *Salamandra* 23(4):212-235.
- Hellmich, W. 1962.
 "Reptiles and Amphibians of Europe." pp. 160. London: Blanford.
- Hillenius, D. 1978.
 "Notes on chameleons. V. The chameleons of North Africa and adjacent countries, *Chamaeleo chamaeleon* (Linnaeus) (Sauria: Chamaeleonidae)." *Beaufortia* 28(345):37-55.
- Hillenius, D. and J. Gasperetti. 1984.
 "Reptiles aus Saudi Arabia : The Chameleons of Saudi Arabia." *Fauna Saudi Arabia* 6:513-527.
- Hoofien, J. 1946.
 "Notes concerning the typical reptiles of the Ghor, Jordan Valley and Dead Sea basin." *Bull. Jer. Nat. Club* 30:6-8.
- Hoofien, J. 1965.
 "On some herpetological records from Sinai and Transjordan." *Israel J. Zool.* 14:122-127.
- in den Bosch, H. 1999.
 "Die Eidechsen des Mount Hermon im Biotop mit ersten Daten zur Fortpflanzung." *Elaphe* 74(4):68-75.
- Iverson, J. 1992.
 "A Revised Checklist with Distribution Maps of the Turtles of the World." pp. 363. Indiana: Privately Printed.
- Jacobs, G. 1975.
 "Keys to the herpetofauna of the Eastern hemisphere. Part VII. Bibliography ." pp. 23. Washington: Smiths. Herp. Inf. Serv. 29.
- Joger, U. 1984.
 "The Venomous Snakes of the Near and Middle East." pp. 115. Wiesbaden: Reichert (Beihafte zum Tübinger Atlas des Vorderen Orients, Reihe A, Naturw. 12).
- Leviton, A., S. Anderson, K. Adler and A. Minton. 1992.
 "Handbook to Middle East Amphibians and Reptiles." pp. 252. Oxford, Ohio, USA: S.S.A.R.

- Matz, G. and D. Weber. 1983.
"Guide des Amphibiens et Reptiles d'Europe." pp. 292. Neuchâtel: Delachaux & Niestlé.
- Parker, H. 1935.
"A new Melanic Lizard from Transjordan, and some Speculations concerning Melanism." *Proc. Zool. Soc. London* 137:142.
- Peters, G. 1962.
"Studien zur Taxonomie, Verbreitung und Ökologie der Smaragdeidechsen. I. *Lacerta trilineata, viridis* und *strigata* als selbständige Arten." *Mitt. Zool. Mus. Berlin* 38(1):128-152.
- Salvador, A. 1981.
"Hemidactylus turcicus (Linnaeus 1758) - Europäischer Halbfingergecko." pp. 84-107. In : *Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas Band 1. Echsen (Sauria) I.* Editor: W. Böhme. Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft.
- Salvador, A. 1982.
"A Revision of the Lizards of the Genus *Acanthodactylus* (Sauria: Lacertidae)." pp. 167. *Bonn: Zool. Fors. Mus. A. Koenig Bonner Zool. - Monogr.* 16.
- Schmidt, K. 1939.
"Reptiles and amphibians from southwestern Asia." *Field Mus. Nat. Hist. Publ. - Zool. Ser.* 24(7): 49-92.
- Schmidtler, J. and J. Schmidtler. 1978.
"Eine neue Zwergnatter aus dem Türkei; mit einer Übersicht über die Gattung *Eirenis* (Colubridae, Reptilia)." *Ann. Naturhist. Mus. Wien* 81:383-400.
- Steindachner, F. 1901.
"Expedition S.M. Schiff "Pola" in das Rothe Meer. Bericht über die Herpetologische Aufsammlungen." *Denkschr. Akad. Wiss. Wien* 69:325-335.
- Van Hecke, A. 1980.
"Herpetologische Waarnemingen in Jordanië." pp. 32. *Aartselaar: Persoonlijke uitgave.*
- Welch, K. 1983.
"Herpetology of Europe and Southwest Asia: A Checklist and Bibliography of the Orders Amphisbaenia, Sauria and Serpentes." pp. 135. *Florida: Krieger.*
- Werner, Y. 1968.
"Distribution of the Saharan *Sphenops sepsoides* (Reptilia: Scincidae) in Israel and Jordan." *Herpetologica* 24(3):238-242.
- Werner, Y. 1971.
"Lizards and snakes from Transjordan, recently acquired by the British Museum (Natural History)." *Bull. Brit. Mus. (Nat. Hist.) Zool.* 21(6):215-256.

9. OVERZICHTSTABELLEN.

- Tabel 1 Top-20 Lijst.
- Tabel 2 Waarnemingen per gebied & per datum.
- Tabel 3 Wijze van waarnemen en aantallen per soort.
- Tabel 4 Aantal soorten & aantal dieren.
- Tabel 5 GPS-Coördinaten.
- Tabel 6 Gebruikte afkortingen - used abbreviations.
- Tabel 7 Beschrijving van de route.

TABEL 1. TOP-20 LIJST.

<i>Jordanië 2008</i>		
<i>Amfibieën & Reptielen</i>		
<i>TOP-20 LIJST</i>		
		<i>Onze waarneming</i>
<i>Ptyodactylus puiseuxi</i>	<i>Levant Fan-footed Gecko</i>	✓
<i>Stenodactylus doriae</i>	<i>Doria's Thin-toed Gecko</i>	.
<i>Phrynocephalus arabicus</i>	<i>Arabian Toad-headed Agama</i>	.
<i>Pseudotrapelus sinaitus</i>	<i>Sinai Agama</i>	✓
<i>Trapelus pallidus</i>	<i>Changeable Agama</i>	✓
<i>Uromastix aegyptia</i>	<i>Dabb</i>	✓
<i>Chamaeleo chamaeleon recticrista</i>	<i>European Chameleon</i>	✓
<i>Acanthodactylus schmidti</i>	<i>Spiny-toed Lizard</i>	✓
<i>Eumeces schneideri</i>	<i>Golden Skink</i>	✓
<i>Ophiomorus latastii</i>	<i>Striped Legless Skink</i>	✓
<i>Scincus scincus meccensis</i>	<i>Sandfish</i>	✓
<i>Varanus griseus</i>	<i>Desert Monitor</i>	.
<i>Coluber elegantissimus</i>	<i>Most Beautiful Whip Snake</i>	.
<i>Coluber sinai</i>	<i>Sinai Banded Snake</i>	.
<i>Atractaspis engaddensis</i>	<i>Palestine Mole Viper</i>	✓
<i>Micrelaps muelleri</i>	<i>Mueller's Snake</i>	✓
<i>Walterinnesia aegyptia</i>	<i>Black Desert Cobra</i>	.
<i>Cerastes gasperettii</i>	<i>Sand Horned Viper</i>	.
<i>Echis coloratus</i>	<i>The Saw-scaled Viper</i>	.
<i>Pseudocerastes fieldi</i>	<i>False Horned Viper</i>	.
<i>totaal</i>		11
%		55%

TABEL 4. AANTAL SOORTEN & AANTAL DIEREN.

Jordanië 2008 Amfibieën & Reptielen AANTAL SOORTEN & AANTAL DIEREN			
		Aantal soorten	Aantal dieren
AMFIBIEËN	<i>Salamanders</i>	0	0
	<i>Kikkers & Padden</i>	3	47
	<i>Totaal</i>	3	49
REPTIELEN	<i>Schildpadden</i>	1	1
	<i>Hagedissen</i>	30	120
	<i>Slangen niet-giftig</i>	7	8
	<i>Slangen giftig</i>	2	3
	<i>Totaal</i>	40	132
AMFIBIEËN & REPTIELEN	<i>Totaal</i>	43	181

TABEL 6. GEBRUIKTE AFKORTINGEN – USED ABBREVIATIONS.

AANTAL	<i>aantal</i>	<i>Number</i>
AD	<i>adult - volwassen</i>	<i>adult</i>
ALT	<i>altitude</i>	<i>altitude</i>
An	<i>anale schub</i>	<i>anal shield</i>
AUD	<i>auditiële waarneming</i>	<i>auditive observation (calling animal)</i>
<i>breedte</i>	<i>breedte</i>	<i>broad</i>
DIN	<i>dood gevonden in natuur</i>	<i>found dead in nature</i>
GR	<i>gewicht in gram</i>	<i>weight in gram</i>
HV	<i>handvangst</i>	<i>captured by hand</i>
JUV	<i>1^e kalenderjaar dier</i>	<i>juvenile (from birth until end of first year)</i>
<i>km</i>	<i>kilometer</i>	<i>kilometer</i>
KRL	<i>kop-romplengte</i>	<i>snouth-vent lenght</i>
LEEFTIJD	<i>leeftijd</i>	<i>age</i>
<i>lengte</i>	<i>lengte</i>	<i>lenght</i>
M	<i>man</i>	<i>male</i>
<i>m</i>	<i>meter</i>	<i>meter</i>
<i>mm</i>	<i>millimeter</i>	<i>millimeter</i>
<i>nvt</i>	<i>niet van toepassing</i>	<i>does not apply</i>
PRIM	<i>primair – originele staart</i>	<i>original tail</i>
SAD	<i>subadult</i>	<i>subadult</i>
SC	<i>subcaudalia – onderstaartschilden</i>	<i>number of subcaudals in snakes</i>
SEC	<i>geregenereerd staartgedeelte</i>	<i>regenerated part of tail</i>
SEX	<i>geslacht: mannetje of wijfje</i>	<i>male or female</i>
SL	<i>staartlengte</i>	<i>tail lenght</i>
TL	<i>totale lengte</i>	<i>total lenght</i>
UUR	<i>uur</i>	<i>time</i>
VINDPLAATS	<i>vindplaats</i>	<i>finding place</i>
VE	<i>ventralia – buikschilden</i>	<i>number of ventrals</i>
VO	<i>visuele observatie</i>	<i>visual observation</i>
VS	<i>verkeersslachtoffer</i>	<i>dead on road</i>
W	<i>wijfje</i>	<i>female</i>